

Reflexe kurzu očima studentů

Po skončení kurzu studenti zpracovávali individuálně písemnou reflexi, která měla formu odpovědí na otevřené otázky dotazníku. Vyjadřovali se jak k přínosům, tak i k omezením a slabým stránkám, navrhovali změny v organizaci a obsahu kurzu.

V následujícím textu přikládáme individuální reflexe studentů, kteří prošli kurzem.

Reflexe k semináři ROZVOJ REFLEKTIVNÍCH DOVEDNOSTÍ

Jméno: Tereza Olšinová

Moje situace ke kurzu:

Situace ve 3. třídě, hodina Světa kolem nás.

Na zem jsem položila barevné lístky(5 barev), podle kterých se děti měly rozdělit do skupin. Nejdříve jsem jim řekla: „Na zemi jsou barevné lístky, každý z vás si jeden vezme, nikomu ho neukáže a podle barvy – jde do skupiny.“ Tato část proběhla celkem v pořádku až na jednoho chlapce, který strategicky vyčkával, kdo si jaký lístek vezme, aby byl s kamarádem ve skupině. To jsem nekomentovala, zadání aktivity splnil.

Poté jsem zadávala další instrukce: „Ve skupině si vzájemně odhalíte, co kdo má na lístku. Dobře si ty lístky prohlédněte a zkuste se zamyslet nad tím, co je spojuje.“

Na to žák (stratég) odvětil: „Co asi lepidlo.“ Nevšimla jsem si ho, jen jsem se na něj významným pohledem podívala.

Skupiny pracovaly dobře až na tu, kde byl právě náš (žák stratég). Chlapci se tam po sobě váleli, máchali lístky a vymýšleli různé blbosti, aby byli vtipní. Samozřejmě jsem za

nimi šla, aby mi řekli zda vědí co mají dělat. Žák (stratég) odpověděl: „Jasně, že víme. A nech nás být!“ To jsem si nemohla nechat líbit: „Prosím?“ řekla jsem. Žák (stratég) odvětil: „Nepros, stejně ti to nepomůže. Mě to nebaví a já to dělat nebudu.“ Zhluboka jsem se nadechla a říkám mu: „Fajn, dej mi žákovskou, já tatínkovi napíšu, co zase vyvádíš.“ Žák stratég očividně tuto reakci nečekal, pouze škemral: „Nééé tatínkovi nic nepište, já už budu hodný.“ Musela jsem ale být zásadová, a proto jsem odpověděla takto: „Ty sám nejlépe víš, jak jsme se domluvili s tatínkem. Jakmile tvé chování přesáhne hranici, mám ti napsat do žákovské, jak jsi se choval. Nebo jsi se snad choval správně?“ „Ne nechoval,“ odpověděl žák. „Tak mi ji dej!“ končila naše rozprava.

Žák mi odevzdal žákovskou knížku a do konce hodiny byl tichý, jako pěna. Já osobně toto neberu jako pedagogický úspěch, práce pod výhrůzkou poznámky do žákovské knížky není dobrá, ale domluva s tatínkem je domluva s tatínkem.

• Jaké vidím přínosy skupinové reflektivní metody Wanda?

(Jaká fáze pro vás byla nejvíce přínosná a proč?)

Nedá se říct, která z fází pro mne byla nejpřínosnější. Velmi důležitý je již krok, kdy volím vhodnou situaci – podle daných kritérií.

Když jsem vybrala svou situaci, kterou jsem vizualizovala, jako velmi důležitý okamžik bych jmenovala fázi doptávání a pohledy na situaci z různých úhlů pohledu. Může totiž padnout otázka, na kterou bych se já sama sebe nikdy nezeptala – a zrovna ta mi může pomoci rozklíčovat problémovou důležitou situaci. To samé platí pro fázi, kdy na situaci nahlížíme z různých úhlů pohledu. Já jako pedagog znám velmi dobře svůj postoj, ale jak to vidí třeba spolužáci dítěte, kterého se například problémová situace týká, to se občas nemůžeme dozvědět.

• Jaké možnosti využití této reflektivní metody vidím ve své praxi (profesním rozvoji)? Kdy? Kde? Za jakých podmínek?

(Co jsem se díky této metodě naučila, v čem jsem se posunula?)

Wirthová Radka

Jaké přínosy skupinové reflexe vnímáte?

- Více úhlů pohledu, nápadů, názorů, myšlenek.
- Možné zkušenosti s podobnou situací.
- Empatii, podporu, člověk s problémem, neřeší situaci sám.
- Přínosná zkušenost, jak vidí kolegyně MĚ v dané situaci.

Jaké možnosti v praxi vidíte pro využití této metody?

Reflexe je časově náročná a proto si myslím, že se mým budoucím kolegyním do této metody nebude chtít. Mohu ji praktikovat, pokud najdu nějakého dobrovolníka, ale myslím, že časově to nebude moc možné.

Myslím ale, že podívat se na nějakou situaci jinými brýlemi je velmi přínosné i pokud člověk reflektuje sám. Je to takové pozastavení se i nad svými názory, z čeho pramení a zda nejde o předsudky, co skutečně o žákovi vím? Na co se potřebuji zeptat, zjistit si?

Myslím, že se metoda dá použít i na reflexi s dětmi. Vciťování se do rolí může pomoci o problému mluvit a možná bude reflexe snazší pomocí karet Dixit nebo Lega, ty dávají i návodů a jsou hodně emocionálně nabyté a děti jim dobře rozumí.

Komentář [S4]: V jakém případě si myslíte, že by to možné bylo? Jaké podmínky by bylo potřeba na školách vytvořit?

Kdy a kde a za jakých podmínek lze tuto metodu využít?

Ve škole s dětmi, myslím, že bychom takto reflektovali nějakou fiktivní událost, aby si děti vyzkoušeli, jaké to je s metodou pracovat. Možná by se dal vzít problém, který se třídy může týkat a prezentovat ho na fiktivních postavách a zkusit jeho řešení přes Wandy brýle.

Myslím, že je metoda dobrá pro rozvoj empatie – že se děti vžijí do někoho jiného a zkusí za něj mluvit. I tím, že mohu použít pomocný materiál (karty Dixit), který dětem pomůže formulovat myšlenku.

Ve škole s kolegou, nebo asistentem, pokud by mu nevadilo věnovat čas mému problému, pokud by to byl asistent, tak našemu problému. Možná i ve trojici s mentorem?

Nejsem si jistá, zda by možnost použití metody nebyla třeba na pedagogické radě.

Komentář [S5]: Rozved'te tuto myšlenku.

Reflexe k semináři ROZVOJ REFLEKTIVNÍCH DOVEDNOSTÍ

Adéla Jechová

Kurz rozvoje reflektivních dovedností studentů, který jsem měla možnost absolvovat, byl zaměřen na diskuzi a řešení možných problémových situací, se kterými jsme se jako studenti mohli setkat při své souvislé pedagogické praxi. Sama za sebe mohu říci, že mi kurz svým obsahem pomohl nejen při řešení pro mne obtížných situací, se kterými jsem se setkala na praxi, ale byl mi nápomocen i mimo praxi. Tím, že naším úkolem bylo zamyslet se nad problémem, se kterým jsme si nevěděly rady, jsem přemýšlela a sama jsem si kladla otázky. V myšlenkách jsem se tak dostala nejenom k situacím, které mě zaskočily na souvislé praxi, ale i do doby, kdy jsem působila jako asistent pedagoga. V té době jsem se setkala s několika případy, kdy jsem si nebyla jistá svým postupem, či myšlením při jejich řešení. Teď jsem měla možnost se k nim vrátit a diskutovat o jejich řešení s mými kolegyněmi. Co člověk, to názor. Což je skvělé, protože každý situaci vidí ze svého určité pohledu a jeho postoj vůči situaci je nezaujatý. Názory a postřehy mých kolegyní a pedagogů mi byly tak velmi nápomocny při nalezení možného nejlepšího řešení. Myšlenky a postřehy všech zúčastněných byly hlavně na úrovni z běžné pedagogické praxe, která je v tomto ohledu nejvíce ceněna. Názory všech zúčastněných byly přehledně a jasně řečeny a vizuálně předvedeny, což pomáhalo k přesnějšímu pochopení řešení problému. Kurz mi tak nabídl jedinečnou příležitost, jak získat možné reálné řešení autentických situací, se kterými by jsme si sama nevěděla rady. Poznatky, postupy a myšlení nad různými problémovými momenty, které byly mými kolegyněmi řečeny, jistě mohu a také využiji při svém dalším pedagogickém působení. Dostalo se mi tak zásoby informací, které mi jistě budou prospěšné nejen když sama budu postavena před řešení problému, ale i když za mnou přijde kdokoli s prosbou o pomoc při nalezení řešení. Doufám, že i já jsem mým kolegyním byla svými názory k řešení problému nápomocna, stejně jako ony mě.

Celý kurz byl podle mého názoru ještě vylepšen tím, že byly přítomny p.učitelky, které působily na dané základní škole. Jejich přítomnost byla pro mne velkým přínosem. Vnesly do celé řešené situace neocenitelný postoj a mnohdy řešení, které nikoho z nás ani nenapadly. Je to jistě tím, že mají bohaté zkušenosti ze své pedagogické praxe a to nejen s dětmi, ale

samozřejmě i s rodiči, kterých se možné problémy mohou také dotýkat. Jsem si jista, že poznatky, které jsem díky kurzu získala mi budou velmi prospěšné.

Komentář [S9]:

Komentář [S10R9]: Jaké doporučení máte ke koncepci a organizaci kurzu?

Reflexe k semináři ROZVOJ REFLEKTIVNÍCH DOVEDNOSTÍ

Jirků Magdaléna

1. Jaké přínosy skupinové reflexe Wanda vnímáte?

Hlavní přínos vnímám v tom, že Wanda má nějaká pravidla, která by se měla dodržovat. Skupinové řešení problémů zažíváme co chvíli, ale je to neorganizované a často člověku splyne, co mu kdo poradil. Proto jsem ráda, že jsem poznala metodu, díky které už mi nikdy nic neuteče.

Dalším přínosem je společné sdílení. Člověk v sobě nemusí dusit problémy a může je vyřešit hned se svými kolegy.

2. Jaké možnosti v praxi vidíte pro využití této metody? Kdy, kde a za jakých podmínek lze tuto metodu využít?

Praktické využití vidím úplně všude. Nejenom ve školství. Podle mě by se jí dalo využít i v odvětvích, kde by to nikdo nečekal. Například i při práci v kanceláři, nebo i při manuální práci. Ale podle mě je to ovlivněno ochotou respektovat určitá pravidla a hlavně najít někoho, kdo bude umět vést skupinu podle daných pravidel.

3. Jaké doporučení pro realizaci tohoto kurzu vás napadají? Z jakých důvodů?

Jestli jsem správně pochopila, jednalo se o pilotní kurz. Přišlo mi, že nás bylo moc, na některé věci by bylo potřeba menší skupiny. Dále by podle mě bylo lepší, kdyby byl celý kurz realizován na fakultě a ne po různých školách. Obzvlášť během praxe to bylo opravdu náročné.

Jinak pro mě byl kurz přínosem a zase jsem více pronikla do problémů, se kterými se můžu setkávat během své praxe.

Reflexe k semináři ROZVOJ REFLEKTIVNÍCH DOVEDNOSTÍ

Kaštánková Ester

Jaké přínosy skupinové reflexe Wanda vnímáte?

- možnost v kolektivu více lidí řešit aktuální problém
- jiný způsob osobního rozvoje
- v případě setkání s cizími učiteli, je zde možnost objektivního, nezajímavého, názoru
- možnost nahlížet na problém z jiných úhlů
- možnost inspirace v řešení jiného člověka
- možnost vyjádřit svůj názor k řešenému problému

Jaké možnosti v praxi vidíte pro využití této metody? Kdy, kde a za jakých podmínek lze tuto metodu využít?

- pomoc začínajícímu učiteli s řešením aktuálního problému
- dokážu si představit, např. jednou za 14 dní, setkání učitelů z různých škol, vždy na některé z nich (kolečko)
- je zásadní mít dobrého vedoucího - moderátora

Jaké doporučení pro realizaci tohoto kurzu vás napadají? Z jakých důvodů?

- dělat je před závěrečnou praxí - úvodní setkání, a v průběhu praxe každý týden, po praxi max. jedno setkání – pro ty, kteří nikde jinde neučí, je těžké vybavovat si zpětně situace

Závěrečná reflexe Kurzu reflektivních dovedností

Zdenka Přindová

-
- Na tomto kurzu jsem si uvědomila, jaké „problémy“ řeší v dnešní době učitelé. Zamyslela jsem se určitě také nad vážností těchto problémů. Naučila jsem se na věc nahlížet z mnoha pohledů a uvědomila jsem si, kdo všechno může ovlivňovat danou situaci. Jsou mi přínosem i návrhy od kolegyně, jak dané situace vyřešit (pravidla, krátkodobé smlouvy mezi učitelem a žákem,...).

8

OPERAČNÍ PROGRAM PRAHA
ADAPTABILITA

- Tento kurz byl velice užitečný. Dovedu si představit, že může nastat jakýkoliv problém i v mé třídě a já díky těmto zkušenostem budu schopna lépe problém vyřešit. Určitě nastanou ve třídě i situace, které jsme v kurzu nerozebírali, ale na základě zkušeností z těchto reflexí budu schopna na daný problém lépe reagovat. Myslím si, že z tohoto kurzu si každý z nás odnese nějaké zkušenosti, které budou přínosem v jeho budoucí profesi.
- **Závěrečná reflexe Kurzu reflektivních dovedností**
- **Jana Zemanová - Suchá**
- „Posunula jsem se v tom nevidět věci jen černé nebo bílé, ale cíleně se snažit vnímat přemýšlet o nich z různých úhlů pohledu.“ „Fáze Kladení otázek mi pomáhala si situaci, kterou jsem prožila více ujasnit, uvědomit si jej možné příčiny, proč ta situace vůbec vznikla.“ „Přínosné jsou hlavně nápady ostatních - víc hlav víc ví.“ Nebo „Pro praxi získá člověk alternativy řešení, které by ho samotného nenapadly.“ a „Nejpřínosnější byla fáze hledání nápadů. Většina situací by se mohla týkat všech a vzhledem k množství nápadů si každý vybere, co se může hodit zrovna jemu.“ Pomáhaly vytvářet bezpečí a pozitivní klima, bez toho by nebylo možné seminář aktivně prožít a chtít se zapojit.“ „Ulevilo se mi, když jsem zjistila, že máme podobné problémy, že nejsem jediná, kdo potýká z kázní žáků atd.“ a „Vidím, že i ostatní mají labyrinty v hlavě.“
- Tento kurz byl velice užitečný a děkuji za něj.

Komentář k reflexi studentů (zpracovala Jana Kargerová):

Studenti spontánně formulovali **přínos** kurzu nejčastěji ve dvou oblastech, které odpovídají cílům kurzu. První z nich je **rozvoj dovedností metakognitivního, resp. reflektivního myšlení**. Často objevovaly ve formulaci jako např. „*Posunula jsem se v tom nevidět věci jen černé nebo bílé, ale cíleně se snažit vnímat přemýšlet o nich z různých úhlů pohledu.*“ „*Fáze Kladení otázek mi pomáhala si situaci, kterou jsem prožila více ujasnit, uvědomit si jej možné příčiny, proč ta situace vůbec vznikla.*“ Druhou oblastí jsou **profesní znalosti**, a to zejména **strategií a postupů při řešení typových situací**. Příkladem výpovědi tohoto typu je např. „*Přínosné jsou hlavně nápady ostatních - víc hlav víc ví.*“ Nebo „*Pro praxi získá člověk alternativy řešení, které by ho samotného nenapadly.*“ a „*Nejpřínosnější byla fáze hledání*“

9

Evropský sociální fond

Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

nápadů. Většina situací by se mohla týkat všech a vzhledem k množství nápadů si každý vybere, co se může hodit zrovna jemu.“ Mnozí studenti uváděli, že předpokládají možnost využít tuto formu reflexe ve své budoucí praxi, tj označovali za přínos **znalost metody reflexe** jako takové - „*Řízené popovídání s kolegyněmi nebo bývalými spolužačkami by šlo dělat touto formou*“, „*Pokud budu mít problém a lidi, kteří metodu znají, určitě jí využiji.*“ Cíleně byli studenti dotazováni na přínos účasti fakultních učitelek jako aktivních členů skupiny. Shodně ji oceňovali, poukazovali na to, že díky bohatým zkušenostem mohou studentům nabídnout osvědčená řešení a zprostředkovat praktické informace, které nejsou předmětem fakultních kurzů. Možnost setkat se s nimi v diskusi nad konkrétními problémy, ale zároveň v situaci, kdy se jak studenti, tak učitelky učí něco pro obě strany nového, vnímali jako jedinečnou. Objevily se i názory, že jejich účast měla pozitivní vliv na klima a motivaci studentů- „*Pomáhaly vytvářet bezpečí a pozitivní klima, bez toho by nebylo možné seminář aktivně prožít a chtít se zapojit.*“ Dvě ze studentek explicitně vyzdvihovaly přínos v rovině **sebereflexe a sebepojetí- prožitek**, že i ostatní se potýkají v praxi s podobnými problémy, k čemuž přispělo to, že kurz navštěvovali studenti z absolvující praxi na různých školách- „*Ulevilo se mi, když jsem zjistila, že máme podobné problémy, že nejsem jediná, kdo potýká z kázní žáků atd.*“ a „*Vidím, že i ostatní mají labyrinty v hlavě.*“

Jako **úskalí** studenti nejčastěji viděli **obtíže při hledání konkrétní situace**, která by mohla být předmětem skupinové reflexe na semináři a zejména vzhledem k času, respektive **krátkým intervalům** mezi jednotlivými semináři a formě, kterou metoda vyžaduje- „*Najít vhodnou situaci z týdne na týden bylo těžké. Měla bych spoustu otázek, ale ne takovou, která by vyplynula z konkrétní komunikační situace.*“ Více studentek poukazovalo na to, že nejpřínosnější byl kurz resp. metoda pro ty studenty, kteří se v posledním ročníku prezenčního studia již jako učitelky popř. asistentky učitele pracují. Tento postoj vystihuje např. výrok „*Bylo vidět, že nejlepší situace nosily spolužačky, které už pracují, protože jim na vyřešení situace víc záleželo, je to jejich třída, situaci na rozdíl nás, které za chvíli odejdou.*“ Některé studentky navrhovaly příště realizovat kurz v pozdějších odpoledních hodinách. Argumentovaly potřebou realizovat po skončení vyučování v rámci souvislé praxe následně přednostně reflexi se svými třídními učiteli a přípravu na další výuku. Jiné studentky naopak upozorňovaly na to, že kurz **vyžaduje aktivní soustředění** a není příliš efektivní po náročném pracovním dni vzhledem k únavě.

Reflexe očima fakultních učitelů

Kurzu se v roli aktivních členů skupiny zúčastnily celkem 4 učitelky z pilotních škol. Některé z nich opakovaně, některé pouze v případě, že byl seminář realizován v prostorách jejich školy. S učitelkami jsme vedli individuálně krátký polostrukturovaný rozhovor. Ptali jsme se, jaký vnímají přínos kurzu pro studenty i pro sebe.

Učitelky hodnotily shodně účast na semináři jako přínosnou pro obě strany. Lišily se mezi sebou zejména v důrazu, který přikládaly přínosům v jednotlivých oblastech. Zatímco tři z nich popisovaly nejvýznamnější přínos pro obě zúčastněné strany více proces a formu, jedna z nich prioritní přínos viděla v předávání a sdílení řešení konkrétních profesních problémů tj. spíše obsah a výsledek. Z velké části vypovídaly učitelky podobně jako studentky. To, co jejich výpovědi obsahují navíc, uvádíme níže v plném znění:

10

Evropský sociální fond

Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

„Už jenom to, že si studenti svůj problém zformulují, že si ho vůbec připustí, je strašně cenné...Třeba by se mohli stydět ho sdílet ve škole, kde vykonávají praxi. Tady je pro to vytvořen prostor, je legitimní mít problém.“

„Pro studenty je určitě přínosné, že tu my jako učitelky nejsme v roli jejich vyučujících, ale opravdu jako kolegové, parťáci. Můžou vidět, že my některé z těch problémů máme taky a taky nevíme řešení, zkoušíme.“

„Já tady můžu vidět, jaké problémy studenti řeší, jak přemýšlí, co potřebují. Velkou výhodou tohoto kurzu je, že tady se mi můžeme soustředit na obsah toho problému a ne na tu formu, tu hlídáte vy jako facilitátoři.“

„Stejně jako na praxi i tady se my učitelky můžeme od studentek dozvědět nápady, tipy, které třeba ony znají ze školy, od Vás, ale k nám do praxe se nedostaly. Určitě je důležité, že každý z těch studentů ze semináře odejde alespoň nějakým konkrétním nápadem na řešení nějaké situace. Hodně se mi zdálo, že ty nápady čekaly od nás.“

Učitelky se shodly, že metoda Wanda, kterou se v rámci semináře učily formou sebezážitku je využitelná jako forma sdílení profesních zkušeností a rozvoje reflektivních dovedností v rámci jejich školy. *„Perfektní by to bylo pro začínající učitele a jejich uvádějící učitele. Nebo pro všechny třeba jednou měsíčně místo porady. Mohl by to vést buď vždy jeden z nás...“* Na rozdíl od studentů navrhovali možnost nabízet kurz resp. metodu studentům i ve spojení s praxí v nižších ročnících, zejména v rámci kurzu Učitelské praktikum II. Některé z nich zastávaly názor, že kurz by neměl být pro studenty volitelný, ale povinný.

Reflexe očima vyučujících (fakulty)

Za jednoznačně **silnou stránku** koncepce kurzu po jejím pilotním ověřování považujeme realizaci seminářů za **přítomnosti dvou vyučujících**, která je ve vysokoškolské výuce spíše výjimečná. Sebezážitková metoda, kterou kurz pracuje, sebou nese vysokou emoční angažovanost účastníků. Rozdělení rolí mezi dvě vyučující, které vystupují především v roli facilitátorů, jsme vnímaly jako mimořádně výhodné. Stejně tak nám tato situace usnadnila úkol zároveň kurz realizovat a zároveň reflektovat. Přínos kurzu pro studenty vnímáme na základě zúčastněného pozorování ve shodě s nimi i učitelkami za jednoznačný v oblastech jmenovaných výše. Zatímco studenti oceňovali praktické zaměření kurzu, kterých je v rámci jejich studia podle jejich názorů stále nedostatek, domníváme se, že právě takto koncipovaný kurz umožňuje **funkční propojení teorie a praxe**, a to zejména teorie označované jako teorie „t“ (např. Korhagen et al. 2011). V budoucnu by bylo vhodné roli aplikované teorie v reflexi praxe studentům v rámci kurzu více zvědomit. Realizace kurzu souběžně s kurzem Souvislá praxe I a II v posledním ročníku sebou přineslo výhody i nevýhody. Výhodou je jednoznačně možnost v kurzu řešit vlastní aktuální problémy praxe, což je nezbytnou podmínkou v kurzu využívané metody Wanda, a utvářet tak zároveň návyk sdílet profesní problémy v rámci tzv. **„učící se komunity“** (DU FOUR, R., 2004).